

**КОНЦЕПТУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ
КОНЦЕПТОСФЕРИ «REHABILITATION»
В АНГЛОМОВНОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ:
ДЕФІНІЦІЇ, СТРУКТУРА, СИСТЕМНІ ЗВ'ЯЗКИ**

Валентина БЕБИХ, Олександр РАК, Тетяна НИКИФОРУК

Буковинський державний медичний університет,

vabek@i.ua,

Rak.Oleksandr@bsmu.edu.ua

kuryluk235@ukr.net

**CONCEPTUAL MODELING OF THE STRUCTURE
OF «REHABILITATION» CONCEPTOSPHERE IN ENGLISH
MEDICAL DISCOURSE: DEFINITIONS, STRUCTURE,
SYSTEMIC RELATIONS**

Valentyna BEBYKH, Oleksandr RAK, Tetyana NYKYFORUK

Bukovinian State Medical University,

ORCID 0000-0003-4378-0978,

ORCID 0000-0002-3108-0002.

ORCID 0000-0003-1840-3580

Valentyna Bebykh, Oleksandr Rak, Tetyana Nykyforuk. Conceptual modeling of the structure of «rehabilitation» conceptosphere in English medical discourse: definitions, structure, systemic relations. The focus of the study is the modeling of the conceptosphere «rehabilitation» within the English-language medical worldview, in particular the identification of the concept's structure and the detection of its systemic relationships. The article addresses the issue of defining *rehabilitation* as an element of a specific domain of knowledge that comprises concepts organized in a systematic way.

The relevance of the research is determined by the growing interest in the communicative-functional aspect of language, especially in the context of globalization, active interdisciplinary collaboration, and the increasing role of medical terminology in the conditions of warfare in Ukraine. At the same time, there is a lack of a comprehensive linguistic analysis of the conceptosphere *rehabilitation* within the English language as a system.

The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the structure and organization of the conceptosphere *rehabilitation* through the examination of linguistic means that verbalize this concept in contemporary English medical discourse.

The article proposes:

- a lexicographically grounded description of the conceptosphere *rehabilitation*;
- an analysis of subconcepts and miniconcepts represented by lexical and phraseological units;
- a model of the conceptosphere structure considering the cognitive characteristics of the concept.

Keywords: *conceptosphere, concept, conceptual analysis, rehabilitation, terminology, linguistic modeling.*

Концептуальне моделювання структури концептосфери «rehabilitation» в англomовному медичному дискурсі: дефініції, структура, системні зв'язки. У центрі дослідження – моделювання концептосфери «rehabilitation» в англomовній медичній картині світу, зокрема ідентифікація структури концепту та виявлення властивих йому системних зв'язків. Стаття присвячена проблемі дефініювання поняття *rehabilitation* як складника певної галузі знань, що складається з концептів, які мають системну організацію.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до комунікативно-функціонального аспекту мови, особливо в умовах глобалізації, активної міждисциплінарної співпраці та посиленої ролі медичної термінології в умовах військових дій в Україні. При цьому бракує цілісного лінгвістичного аналізу концептосфери *rehabilitation* у межах англійської мови як системи.

Метою роботи є комплексний аналіз структури та організації концептосфери *rehabilitation* через вивчення мовних засобів, що вербалізують даний концепт у сучасному англomовному медичному дискурсі.

У статті запропоновано:

- лексикографічно обґрунтований опис концептосфери *rehabilitation*;
- аналіз субконцептів та мініконцептів, репрезентованих лексичними й фразеологічними одиницями;
- модель структури концептосфери з урахуванням когнітивних характеристик поняття.

Ключові слова: концептосфера, концепт, концептуальний аналіз, реабілітація, термінологія, лінгвістичне моделювання.

Постановка проблеми. Сучасні реалії, зокрема воєнні дії на території України, актуалізували необхідність розбудови ефективної системи реабілітації, що, у свою чергу, спричинило появу та функціонування нової термінології в публічному й професійному дискурсі. Це зумовлює потребу її наукового осмислення, уніфікації й адаптації в міжкультурному комунікативному середовищі.

У межах цього дослідження здійснено спробу проаналізувати функціонування концепту *rehabilitation* у різних піддискурсах англomовного

медичного дискурсу, зокрема клінічному, соціальному, психологічному та міждисциплінарному.

Практична значущість результатів полягає у можливості використання отриманих даних:

- у фаховій підготовці майбутніх медичних працівників;
- при створенні англо-українських термінологічних словників;
- у перекладі медичних конференцій і реабілітаційної документації;
- у міжнародній співпраці та професійній мобільності фахівців.

Аналіз джерел та сучасний контекст.

Уніфікація термінології *rehabilitation* стала предметом наукових досліджень у багатьох країнах. Одним з перших в Україні на необхідність термінологічної стандартизації у сфері реабілітації звернув увагу **Герцик А. М.** Він запропонував тлумачення таких базових понять, як «фізична реабілітація» та «фахівець із фізичної реабілітації»¹.

У межах франко-українських студій Р. С. Коваль² обґрунтував потребу в перекладних словниках, наголошуючи на великій кількості вже наявних україномовних лексикографічних ресурсів у сфері реабілітації.

Такі вчені, як **Малахов В. О., Кошелєва Г. М., Родін В. О.**, визначають *rehabilitation* як комплексну систему відновлення трьох ключових компонентів – медичного, соціального та професійного³.

Сучасне трактування медичної реабілітації, згідно з **Мухіним В. М.** та **Лисенюком В.П.**⁴, включає відновлення здоров'я, компенсацію порушених функцій, профілактику ускладнень та підготовку пацієнтів до побутової та трудової активності.

Водночас в англomовному науковому просторі питання концептуалізації поняття *rehabilitation* активно обговорюються, зокрема у працях **Stucki G., Cieza A., Melvin J⁵, Negrini S., Meyer T., Bickenbach J., Gutenbrunner C⁶, Wade D.T⁷** та інших. Їхнє бачення базується на *ICF* (International Classification of Functioning, Disability and Health), що стало підґрунтям для формування уніфікованого концептуального опису.

У рамках *Cochrane Reviews* було здійснено термінологічний аналіз різних дефініцій *rehabilitation*, запропонованих як науковцями, так і стейкхолдерами галузі (**Arienti C., Patrini M., Pollock A.** тощо)⁸. Це дозволило сформулювати стратегічне бачення реабілітації як основної складової охорони здоров'я в глобальному контексті.

Мета та завдання дослідження. Метою є розроблення концептуальної моделі структури концептосфери *rehabilitation* на основі вербальних засобів її репрезентації у медичному дискурсі англійської мови.

Основні завдання:

1. Визначити методологічні засади концептуального аналізу.
2. Дослідити дефініції *rehabilitation* у лексикографічних джерелах.
3. Сформувати модель концептосфери *rehabilitation*.
4. Визначити семантичні компоненти лексеми *rehabilitation* у сучасній англійській мові.

Методологія включає:

- метод суцільної вибірки для відбору номінацій;
- дефініційний та компонентний аналіз для ідентифікації базових ознак концепту;
- контекстуальний та структурно-семантичний аналіз для опису функціонування мовних одиниць у дискурсі.

¹ Ghercyk A. M. Do pytan'ja tлумachennja terminiv «fizychna reabilitacija» ta «fakhivci z fizychnoji reabilitaciji» [On the issue of interpretation of the terms «physical rehabilitation» and «physical rehabilitation specialist»], *Teorija ta metodyka fizychnogho vykhovannja* [Theory and methodology of physical education], 2010 N 3, P. 45-48 [in Ukrainian]; Ghercyk A. M. Fakhivci z fizychnoji reabilitaciji, chy fizychnyj terapevt: nacional'ne ta mizhnarodne tлумachennja nazv profesij [Physical rehabilitation specialist or physical therapist: national and international interpretation of professional titles], *Pedagoghika, psykholohija ta medyko-biologhichni proble-my fizychnogho vykhovannja i sportu* [Pedagogy, psychology and medico-biological problems of physical education and sports], 2010, N10, P. 21-24 [in Ukrainian]; Ghercyk A. M. Traktuvannja ključovykh terminiv v osvıtnjo-profesijnij ghaluzi fizychnoji reabilitaciji [Interpretation of key terms in the educational and professional field of physical rehabilitation], *Moloda sportyvna nauka Ukrajinu: Zb. nauk. pr. z ghaluzi fiz. kul'tury ta sportu* [Young sports science of Ukraine: Collection of scientific works in the field of physical culture and sports], Vyp. 7: V 3-kh t., L., 2003, Vol. 1, P. 342-346 [in Ukrainian].

² Koval R. S. Terminy na poznachennja ponjatj fizychnoji i medychnoji reabilitaciji u francuzkij ta ukrajinskij movakh dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.17 [Terms to denote concepts of physical and medical rehabilitation in French and Ukrainian languages dis. ... candidate philol. Sciences: 10.02.17], Lviv, 2019, 312 p. [in Ukrainian].

³ Malakhov V. O., Kosheljeva Gh. M., Rodin V. O. Fizychna ta reabilitacijna medycyna v Ukrajinі: problemy ta perspektyvy [Physical and rehabilitation medicine in Ukraine: problems and prospects], *Problemy bezperervnoji medychnoji osvity ta nauky* [Problems of life-long medical education and science], 2016, N 1, P. 6-12, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psmno_2016 [in Ukrainian].

⁴ Mukhin V. M. Fizychna reabilitacija: pidruchnyk [Physical rehabilitation], 3-je vyd., pererob. Ta dop. Kyjiv: Olimp. lit-ra, 2009. 448 p; Lysenjuk V. P., Samosjuk I. Z., Samosjuk N. I., Tkalina A. V. Reabilitacijna medycyna: osnovni ponjattja ta definiciji [Rehabilitation medicine: basic concepts and definitions], *Mezhdunarodnyj nevrologhycheskij zhurnal* [International Neurology Journal], 2012, N 8 (54), URL: <http://www.mifua.com/archive/article/3453> [in Ukrainian].

⁵ Prystupa Je. N., Vovkanych A. S. Rolj i misce fakhivca z fizychnoji reabilitaciji v systemi okhorony zdorov'ja naselennja [The role and place of a physical rehabilitation specialist in the public health care system], *Pedagoghika, psykholohija ta medyko-biologhichni problemy fizychnogho vykhovannja i sportu* 2011, N 9, P. 92-96 [in Ukrainian].

⁶ Meyer T., Gutenbrunner C., Bickenbach J., Cieza A., Melvin J., Stucki G. Towards a conceptual description of rehabilitation as a health strategy. *J Rehabil Med*, 2011, 43:765-769 [in English].

⁷ Wade DT. Describing rehabilitation interventions. *Clin Rehabil*, 2005, 19:811-818.; Wade DT. What is rehabilitation? An empirical investigation leading to an evidence-based description. *Clin Rehabil*, 2020, 34:571-583 [in English].

⁸ Arienti C., Patrini M., Pollock A., Lazzarini SG, Oral A., Negrini S. A comparison and synthesis of rehabilitation definitions used by consumers (Google), major Stakeholders (survey) and researchers (Cochrane Systematic Reviews): A terminological analysis. *Eur J Phys Rehabil Med*. 2020, 56:682-689 [in English].

Модель структури концептосфери «rehabilitation» в англomовному медичному дискурсі:

Рівень / Компонент	Опис та приклади
REHABILITATION	Загальне поняття, що охоплює всі аспекти відновлення здоров'я та функціональності людини після хвороби або травми.
Medical Component	Медичний компонент включає клінічну допомогу, терапії та медикаментозне лікування, спрямовані на фізичне відновлення пацієнта. Наприклад: фізіотерапія, медикаменти, хірургічне втручання.
Social Component	Соціальний компонент відображає підтримку в соціальному середовищі, інтеграцію у спільноту та розвиток незалежності. Наприклад: підтримка сім'ї, соціальні служби, адаптація в громаді.
Occupational Component	Охоплює відновлення здатності до праці, перенавчання професійним навичкам та працевлаштування. Важливий для повернення пацієнта до активного соціального життя.
Psychological Component	Психологічна складова включає когнітивну терапію, емоційну підтримку та роботу з психічним здоров'ям, що допомагає подолати стрес і депресію після травми.
Institutional & Legal Context	Інституційний і правовий контекст включає стандарти, політики та рамки, що регулюють процес реабілітації: Міжнародна класифікація функціонування (ICF), настанови ВООЗ, мультидисциплінарні команди.
Language Representation Level	Рівень мовної репрезентації описує лексичні одиниці (наприклад, слова <i>recovery</i> , <i>restore</i>), фразеологізми (<i>regain health</i>), метафоричні розширення (<i>path to recovery</i>) як засоби вербалізації концепту реабілітації.

Таблиця відображає системну організацію концепту *rehabilitation* з виокремленням основних компонентів (медичного, соціального, професійного, психологічного, інституційно-правового) та рівня його мовної репрезентації. На рівні термінологічного вербалізування представлені лексичні одиниці, фразеологізми та метафоричні розширення.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх років було написано значну кількість дисертаційних досліджень, монографій та наукових статей, присвячених лексико-семантичному та структурно-семантичному аналізу. Водночас спостерігається зростання зацікавлення науковців сучасними тенденціями розвитку мовознавства, зокрема загальною спрямованістю наукових парадигм на дослідження взаємодії мови, культури та мислення, а також концептуальними підходами в англomовній картині світу та розвитком методів концептуального аналізу.

Концептуальний аналіз є ширшим за лексико-семантичний, який у нашому дослідженні розглядається як складова частина методології концептуального аналізу. Цей метод є базовим у терміносистемі багатьох гуманітарних наук – когнітології, філософії, лінгвістики, теорії міжкультурної комунікації тощо. Він дає змогу досліджувати концепт не лише як мовне явище, а як комплексне поняття – одиницю загальної концептуальної моделі світу.

На думку А. П. Мартинюк, концептуальний аналіз є логічним продовженням семантичного, однак «якщо для семантичного аналізу достатньо виявити перелік елементів, що залучені до структури значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні бути співвіднесені між собою і об'єднані у складі певної структури»⁹. Як зазначає М. М. Полужин, концептуальний аналіз відображає через мову знання

людей про світ, які виявляються в словникових дефініціях, і має на меті осмислення структури концепту, з'ясування обставин його формування, встановлення системних зв'язків та їхньої відмінності від інших концептів¹⁰.

Ключовим у цьому контексті є розуміння поняття «концепт». Основна відмінність між мовним значенням та концептом полягає в тому, що значення закріплено за мовним знаком, тоді як концепт – як елемент концептосфери – не пов'язаний із конкретним знаком. Він може виражатися різними мовними одиницями чи їх сукупністю, або навіть бути відсутнім у мовній системі, функціонуючи в межах альтернативних знакових систем. Концепт – це результат породження мовною одиницею певного обсягу змісту, включаючи конотації та чуттєво-асоціативні уявлення. Він охоплює як поняття про класи предметів і явищ, так і соціокультурні уявлення про них. Концепт – це нероздільна єдність свідомості, дійсності та мовного знака, що виявляється у ставленні до реальності та у формах взаємодії з нею¹¹.

Проблему систематизації концептів вирішує поняття «концептосфера». Це одне з базових понять когнітивної лінгвістики, яке позначає сукупність концептів, що функціонують у свідомості мовця. За визначенням Х. В. Петріва, концептосфера – це структурований та впорядкований масив знань про світ, що репрезентує дійсність та результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини. Як і концепт, концептосфера є динамічною структурою, що постійно змінюється, доповнюється і реконструюється. Вона має ядрну, приядерну зони та периферію¹².

Згідно з М. М. Полужиним, концептуальний аналіз дозволяє простежити, як знання, вербалізовані в мові, відображають знання про світ у формі словникових дефініцій. Він дає змогу встановити структуру вербалізованого концепту, з'ясувати обставини його

⁹ Martynjuk A. P. Kognityvno-dyskursyvnij naprjam doslidzhennja konceptiv u suchasnij linghivistyci [Cognitive-discursive direction of concept research in modern linguistics], *Problemy romano-ghermanskoji filologiji*: Zb. nauk. pr. [Problems of Romano-Germanic philology], Uzhghorod, 2006, P. 102 [in Ukrainian].

¹⁰ Poljuzhyn M. M. Konceptualjna systema jak bazove ponjattja kognityvnoji semantyky j teorii movnoji osobystosti [Conceptual system as a basic notion of cognitive semantics and the theory of linguistic identity], *Problemy romano-ghermanskoji filologiji* [Problems of Romano-Germanic philology], Zb. nauk. prac, Uzhghorod, Lira, 2005, P. 12 [in Ukrainian].

¹¹ Poljuzhyn M. M. Ponjattja, koncept ta jogho struktura [Notion, concept and its structure], *Naukovyj visnyk Shkhidnojevropejskogo nacionaljnogo universytetu imeni Lesi Ukrajinjky. Filologichni nauky. Movoznavstvo*. [Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philological sciences. Linguistics], 2015, N 4, P. 212-222 [in Ukrainian].

¹² Petriv Kh. V. Konceptosfera nacionalnoji identychnosti ta jiji movna ob'ektyvacija v publicystychnykh tekstakh O. Pakhljovskojki: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 [Conceptosphere of national identity and its linguistic objectification in the journalistic texts by O. Pakhlyovska: dissertation ... candidate of philological sciences: 10.02.01], K., 2019, 312 p. [in Ukrainian].

формування, виявити системні зв'язки, відмінності від інших концептів, а також отримати знання про спосіб життя, традиції й культуру носіїв мови.

На відміну від семантичного аналізу, що не виходить за межі лінгвістичних знань, концептуальний аналіз ґрунтується на міждисциплінарному підході: включає культурологію, історію, психологію, соціологію, філософію тощо, а також враховує особистий та етнічний досвід носіїв мови, їхні асоціації та культурно-національний контекст¹³.

Застосування концептуального аналізу у вивченні терміносистеми розпочинається з виявлення основ науки, добору понять, їх класифікації та структурування. Це надзвичайно актуально у сфері міжнародної діяльності, а також у межах конкретних професій, зокрема в охороні здоров'я. Єдині визначення та концептуальні описи забезпечують узгоджене розуміння термінів, що є необхідною умовою ефективної політики у сфері здоров'я, зокрема в реабілітації.

Концептуальні описи реабілітації відіграють роль системи координат для розуміння її цілей, підходів і завдань. Мова йде не про фіксоване визначення, а про концептуальний опис, який має адаптивний, але послідовний характер і є корисним для формування спільного бачення в галузі реабілітації. Залежно від культурних контекстів, правових систем і національних особливостей, погляди на роль реабілітації (наприклад, «якість життя» чи «функціональні зміни») можуть відрізнятися.

Реабілітація визначається як мультисекторальна стратегія, реалізація якої можлива в різних сферах: освіті (дитяча реабілітація), соціальному забезпеченні, охороні праці тощо. Її основна мета – досягнення оптимального функціонування людини через поєднання ресурсно-орієнтованих, особистісно зорієнтованих і середовищно детермінованих підходів.

З 1981 року визначення реабілітації, запропоноване ВООЗ, зазнавало змін. У 2011 році воно звучало як «набір заходів, які допомагають особам, які зазнають або можуть зазнати інвалідності, досягти та підтримувати оптимальне функціонування у взаємодії з навколишнім середовищем»¹⁴. У 2017 році було представлено оновлену версію: «набір втручань, призначених для оптимізації функціонування та зменшення інвалідності в осіб із захворюваннями у взаємодії з їхнім оточенням»¹⁵.

Натомість представники Cochrane Rehabilitation пропонують термін «процес», який краще відображає динамічну та інтерактивну природу реабілітації. У цьому контексті вона визначається як

«мультимодальний, орієнтований на людину, процес співпраці», що включає загальні та спеціалізовані втручання для оптимізації функціонування осіб з інвалідністю або тих, хто перебуває в зоні ризику¹⁶.

Д. Т. Вейд, не опираючись на ICF, у 2020 році запропонував «опис ефективної реабілітації, заснований на доказах», який включає цілі (оптимізація якості життя, соціальної інтеграції, незалежності), цільову аудиторію (особи з хронічними захворюваннями) та зміст (багаторазова практика, фізичні вправи, освіта, психосоціальна підтримка)¹⁷.

На основі ICF була розроблена уніфікуюча концептуальна модель реабілітації. Вона дає змогу створити адаптований концептуальний опис, який може слугувати еталонною основою. Визначення можуть бути як короткими, так і комплексними, однак усі вони мають базуватися на концептуальних описах.

Словникові дефініції є важливим етапом вивчення понятійного компоненту структури концепту. За А. М. Приходьком, понятійний субстрат концепту – це мінімум смислового обсягу, який фіксується у лексикографічних джерелах і становить пропозиційне знання, закріплене у мові. Такий зміст може бути вивчений методом дефініційно-компонентного аналізу¹⁸.

Нижче подаємо приклади коротких визначень концепту «rehabilitation», джерелами для дослідження яких служили словники англійської мови (тлумачні, фразеологічні, тезауруси) та матеріали різних сайтів.

Cambridge Dictionary:

= the process of returning to a healthy or good way of life, or the process of helping someone to do this after they have been in prison, been very ill, etc. / процес повернення до здорового або хорошого способу життя, або процес допомоги комусь зробити це після того, як вони були у в'язниці, були важко хворі тощо;

– the process of returning something to a good condition / процес повернення чогось до хорошого стану.

Oxford Languages and Google:

– the action of restoring someone to health or normal life through training and therapy after imprisonment, addiction, or illness. / дія, спрямована на відновлення здоров'я чи нормального життя людини шляхом навчання та лікування після ув'язнення, залежності чи хвороби;

– the action of restoring someone to former privileges or reputation after a period of disfavour. / дія, спрямована на відновлення колишніх привілеїв або репутації після періоду немилості;

– the action of restoring something that has been damaged to its former condition. / дія відновлення чогось, що було пошкоджено, до колишнього стану.

¹³ Poljuzhyn M. M. Konceptualjna systema jak bazove ponjattja kognityvnoji semantyky j teoriji movnoji osobystosti [Conceptual system as a basic notion of cognitive semantics and the theory of linguistic identity], *Problemy romano-ghermanskoji filologiji* [Problems of Romano-Germanic philology], Zb. nauk. prac, Uzhghorod, Lira, 2005, P. 12 [in Ukrainian].

¹⁴ World Health Organization. World Bank. World Report on Disability. Geneva: WHO; 2011 [in English].

¹⁵ Krug E, Cieza A. Strengthening health systems to provide rehabilitation services. *Eur J Phys Rehabil Med*. 2017; 53: 153-154, URL https://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=28250526&dopt=Abstract; Stucki G, Cieza A, Melvin J. The International Classification of Functioning, Disability and Health: a unifying model for the conceptual description of the rehabilitation strategy. *J Rehabil Med* 2007; 39: 279-285 [in English].

¹⁶ Rehabilitation Definition for Research Purposes. A Global Stakeholders' Initiative by Cochrane Rehabilitation. Negrini S, Selb M, Kiekens C, Todhunter-Brown A, Arienti C, Stucki G, Meyer T; 3rd Cochrane Rehabilitation Methodology Meeting participants. *Neurorehabil Neural Repair*, 2022, Jul; 36(7):405-414 [in English].

¹⁷ Wade DT. What is rehabilitation? An empirical investigation leading to an evidence-based description. *Clin Rehabil*, 2020, 34:571-583 [in English].

¹⁸ Prykhodjko A. N. Koncepty u konceptosystemy [Concepts and concept systems] Dnipropetrovsk, 2013, P. 22-23 [in Ukrainian].

Таблиця коротких дефініцій поняття «rehabilitation»

Джерело	Рік	Визначення
BOO3 (World Health Organization)	2011	Набір заходів, які допомагають особам, що мають або можуть мати інвалідність, досягти та підтримувати оптимальне функціонування у взаємодії з довкіллям.
BOO3	2017	Набір втручань, призначених для оптимізації функціонування та зменшення інвалідності в осіб із захворюваннями у взаємодії з їхнім середовищем.
ICF – International Classification of Functioning, Disability and Health	2001	Реабілітація включає втручання, спрямовані на покращення функціонування в межах контексту життя людини, що включає тілесні функції, діяльність і участь.
Cochrane Rehabilitation	2020	Мультимодальний, орієнтований на людину, процес співпраці, що включає загальні та спеціалізовані втручання для оптимізації функціонування.
Wade, D.T.	2020	Процес, спрямований на оптимізацію якості життя, незалежності, соціальної інтеграції шляхом практики, вправ, освіти й психосоціальної підтримки.
Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»	2020	Система заходів медичного, психологічного, професійного, фізичного та іншого характеру, що спрямовані на відновлення, компенсацію порушених функцій організму.
Національна служба здоров'я України (НСЗУ)	2023	Реабілітація – це комплекс послуг, спрямованих на відновлення або компенсацію функцій організму, покращення якості життя та соціальну адаптацію пацієнта.

Merriam-Webster.com Dictionary:

1. *the action or process of rehabilitating or of being rehabilitated as:* / дія або процес реабілітації або реабілітації як:

– *the physical restoration of a sick or disabled person by therapeutic measures and reeducation to participation in the activities of a normal life within the limitations of the person's physical disability* / фізичне відновлення хворої або непрацездатної особи шляхом терапевтичних заходів і перевиховання до участі в діяльності нормального життя в межах обмежень фізичної вади особи;

– *the process of restoring an individual to a useful and constructive place in society especially through some form of vocational, correctional, or therapeutic retraining* / процес відновлення індивіда до корисного та конструктивного місця в суспільстві, особливо через певну форму професійної, виправної або терапевтичної перепідготовки.

2. *the result of rehabilitating: the state of being rehabilitated* / результат реабілітації: стан реабілітованого

– *the treatment of physical disabilities by massage and electrotherapy and exercises;* / лікування фізичних вад за допомогою масажу, електролікування та вправ.

– *A set of measures that assist individuals, who experience or are likely to experience disability, to achieve and maintain optimum functioning in interaction with their environments.* / Набір заходів, які допомагають особам, які мають або можуть мати інвалідність, досягти та підтримувати оптимальне функціонування у взаємодії з навколишнім середовищем.

Визначення реабілітації поза медичною сферою:

– *the restoration of someone to a useful place in society;* / відновлення когось на корисному місці в суспільстві;

– *vindication of a person's character and the reestablishment of that person's reputation;* / виправдання характеру особи та відновлення її репутації;

– *the conversion of wasteland into land suitable for use of habitation or cultivation.* / перетворення пустирів на землі, придатні для використання як житла, так і для обробітку.

Наведені вище дефініції та концептуальні описи становлять підґрунтя для уточнення змістового обсягу концепту *rehabilitation* та структурування його

складових елементів. У межах дослідження мовної картини світу особливого значення набуває проблема зовнішньої та внутрішньої структуризації лексико-семантичних полів, а також встановлення системних зв'язків між ними. Таким чином, на основі наявних дефініцій та концептуальних описів здійснюється формування лексико-семантичної групи концепту *rehabilitation* у системі англійської мови.

Вибір термінів і визначень обґрунтований розумінням реабілітації як багатогранного, міждисциплінарного явища, для номінації якого задіюється термінологія з медичної, соціально-психологічної сфер, а також із фізичної терапії та ерготерапії.

З метою виявлення специфіки концепту використано поетапний алгоритм концептуального аналізу:

1. Визначення семантичної структури вербалізованого концепту шляхом дефініційного аналізу та інтерпретації концептуальних описів ключової лексеми.

2. Побудова асоціативного поля з метою реконструкції асоціативного потенціалу концепту, що дозволяє виокремити його периферійні зони.

3. Розроблення когнітивної моделі концепту *rehabilitation*, що відображає взаємозв'язки між його структурними елементами.

Асоціативні зв'язки, як відомо, формуються в межах особистого досвіду, що особливо актуально у сфері реабілітації як складного процесу, спрямованого на всебічну підтримку осіб з інвалідністю. Враховуючи складність та багатоаспектність цього явища, що потребує широкого лексичного ресурсу для його повноцінного опису, у дослідженні представлено ґрунтовну характеристику концептосфери *rehabilitation* на основі лексикографічних джерел англійської мови. Також здійснено аналіз її субконцептів та мініконцептів, які вербалізуються лексичними й фразеологічними засобами та структуровані у вигляді когнітивної моделі.

Лексичні одиниці англійської мови, що реалізують концепт *rehabilitation*, згруповано за принципом семантичного поля з іменником *rehabilitation* у центральному ядрі. В ході аналізу сформовано ієрархічну структуру концептосфери, яка включає:

Базові субконцепти: *defects, disorders, traumas, diseases* (вади, порушення, травми, захворювання), що розташовані в найближчій до ядра зоні.

Ці субконцепти, у свою чергу, охоплюють такі мініконцепти:

1. *Rehabilitation services, rehabilitation intervention, treatment, therapy, and care* / Реабілітаційні послуги, втручання, лікування, терапія, догляд.

2. *Modern tools in rehabilitation assessment* / Сучасні інструменти для оцінки реабілітації.

3. *Medical fields involved: orthopedics, surgery, neurology, traumatology, sports medicine, psychiatry, cardiology*, тощо / Задіяні медичні галузі: ортопедія, хірургія, неврологія, травматологія, спортивна медицина, психіатрія, кардіологія тощо.

4. *Medical facilities: clinics, hospital departments, rehabilitation institutions, organizations* / Медичні установи: клініки, відділення лікарень, реабілітаційні заклади, організації.

5. *PRM specialties involved* / Спеціалізації з фізичної та медичної реабілітації.

Ці компоненти розміщуються на дальній периферії семантичного поля, проте підтримують тісні системні зв'язки з концептуальним ядром. Кожен субконцепт та мініконцепт займає визначене місце в упорядкованій системі ієрархічних відношень, формуючи комплексну багаторівневу модель концептосфери *rehabilitation*.

Схематично концептосферу «*rehabilitation*» можна представити наступним чином:

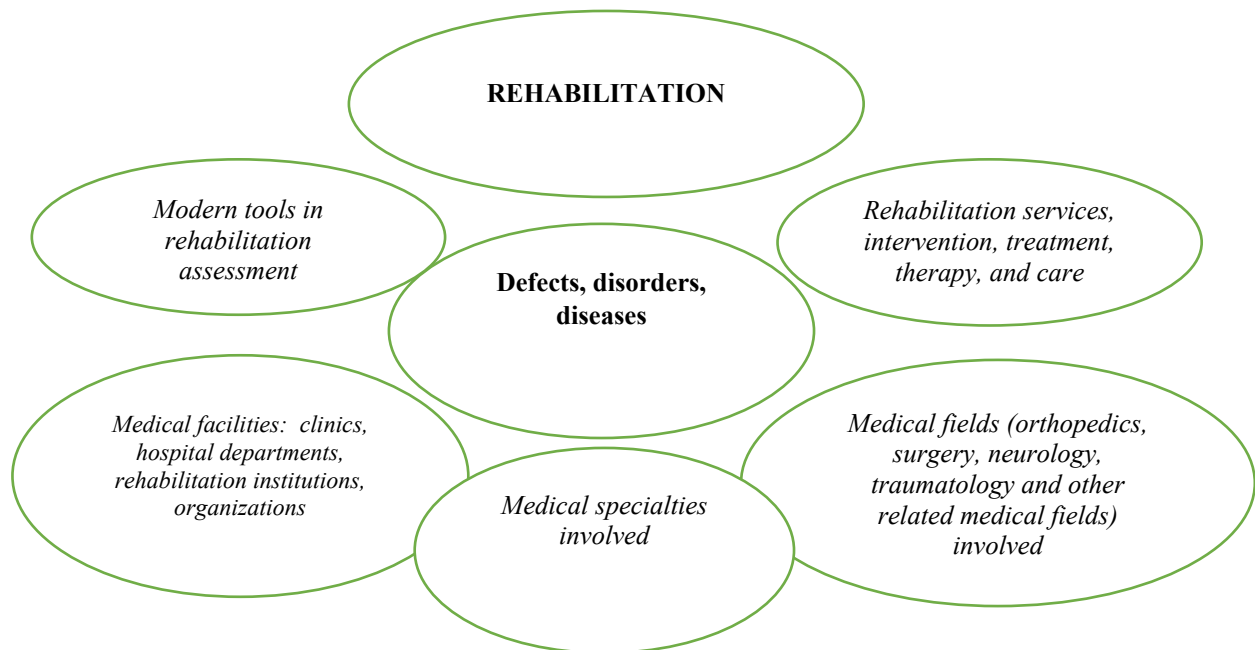

Рис. 1 Концептосфера «*rehabilitation*» в в англomовній картині світу (на основі медичного дискурсу).

Варто підкреслити, що концептосфера *rehabilitation* не є замкненою системою: кожен її субконцепт потенційно може виступати центральним елементом окремої концептосфери. Лексико-семантичні поля, сформовані навколо ядерної лексики *rehabilitation*, мають тенденцію до розширення, що, у свою чергу, поглиблює та ускладнює структуру концептосфери в англomовній медичній картині світу. Виявлена лексема-репрезентант потребує подальшого вивчення, як і численні елементи, що утворюють її багаторівневу структуру значень. Таким чином, представлене дослідження є лише окремим етапом у процесі комплексного опрацювання концепту *rehabilitation* у межах англomовного дискурсу.

Висновки. У межах даного дослідження, спираючись на мовні засоби репрезентації концепту та його когнітивні характеристики, нами було змодельовано структуру концептосфери *rehabilitation*. Визначення поняття *концептосфера* та принципи її системної організації ґрунтуються на розумінні концепту як базової одиниці ментального представлення знань про світ.

Аналіз здійснювався відповідно до розробленого алгоритму, що включав такі етапи:

1. Визначення семантичної структури концепту шляхом дефініційного аналізу ключової лексики.

2. Встановлення асоціативного поля з метою реконструкції периферійних значень та асоціативного потенціалу концепту.

3. Побудова когнітивної моделі концепту *rehabilitation*, яка враховує системні зв'язки між суб- та мініконцептами.

Концептуальний опис реабілітації як стратегії охорони здоров'я може слугувати основою для розробки класифікацій лікарських спеціальностей та суміжних професій, що залучені до процесу реабілітації. Такий опис також може виконувати функцію методологічного орієнтиру для представників різних професійних дисциплін, дотичних до реабілітаційного процесу як у межах, так і поза межами сфери охорони здоров'я, а також для постачальників відповідних послуг.

Більше того, подібний концептуальний підхід може бути використаний як загальна рамка для опису

суміжних наукових напрямів, пов'язаних з вивченням функціонування людини та реабілітаційних практик.

апропоноване дослідження є лише частиною ширшого аналізу концепту *rehabilitation* в англомовній картині світу. Перспективи подальшого наукового пошуку полягають у вивченні функціонування цього концепту в різних підмовах медичного дискурсу, поглибленому аналізі лексико-семантичного поля *rehabilitation* у сучасній англійській мові, а також у порівняльному дослідженні асоціативного наповнення концепту в англійській та українській мовах.

Бєбіх Валентина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету. Автор та співавтор численних навчально-методичних праць у галузі педагогіки та філології.

Bebykh Valentyna – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Bukovinian State Medical University. Author and co-author of numerous educational and methodological works in the field of pedagogy and philology.

Рак Олександр – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету. Автор та співавтор численних навчально-методичних праць у галузі філології та педагогіки.

Rak Oleksandr – Candidate of Philological Sciences (PhD), Head of the Department of Foreign Languages, Bukovinian State Medical University. Author and co-author of numerous educational and methodological works in the field of philology and pedagogy.

Ницифорук Тетяна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Буковинського державного медичного університету. Автор понад 150 науково-методичних публікацій. Відповідальний секретар спільного українсько-румунського наукового журналу «Актуальні питання суспільних наук та історії медицини». Коло наукових інтересів: теорія віриознавства загалом та поетика віршованих творів С. Воробкевича, українська, латинська та англійська медична термінологія.

Nykyforuk Tetyana – PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages in Bukovynian State Medical University. Author of over 150 scientific and methodological articles. Executive secretary of Ukrainian-Romanian scientific journal «Current Issues of Social Studies and History of Medicine». Scientific research interests: the creation of poetry and poetics of S. Vorobkevych's verses, Ukrainian, Latin and English medical terminology.

Received: 2.05.2025

Advance Access Published: June, 2025

© V. Bebykh, O. Rak, T. Nykyforuk, 2025